Saamelaisten liputuspäivät

6.2. Saamelaisten kansallispäivä

Helmikuun 6. päivänä1917 pidettiin Norjan Trondheimissa ensimmäinen saamelaisten kokous, johon olivat kokoontuneet pohjois- ja eteläsaamelaiset. Kokouksen tarkoituksena oli pohdiskella saamelaisten elinmahdollisuuksia ja ottaa kantaa saamelaisia koskeviin kysymyksiin. Käsittelyn aiheista tärkeimmät olivat liikkumiseen, maiden käyttöön, porotalouteen ja koulunkäyntiin liittyvät kysymykset. Kokousta pidetään saamelaisten pohjoismaisen yhteistyön alkuna. Kansallispäivä on neljän valtion saamelaisten yhteinen. Kokouksen kokoonkutsujana oli naisjärjestö ´Brurskanken samisk kvindeforening´, jonka johdossa toimi aktiivinen vaikuttajanainen Elsa Laula (1877 Tärnaby -1931 Mosjøen). Elsa Laula oli alkujaan Ruotsin saamelainen, mutta mentyään naimisiin Tomas Renbergin kanssa Norjaan, tunnettiin sukunimellä Laula Renberg. Elsa Laula oli jo aikaisemmin vaikuttanut aktiivisesti saamelaisen yhdistystoiminnan alkamiseen. Hän oli vuonna 1904 Ruotsissa perustetun ensimmäisen saamelaisyhdistyksen, Wilhelmina-Åsele -yhdistyksen, puheenjohtaja. Yhdistys toimi aktiivisesti mm. porosaamelaisten ja maanviljelijöiden ristiriitojen ratkaisemisessa ja vaikutti saamelaisten koulutilanteen järjestämiskomitean asettamiseen. Elsa Laula Renberg vaikutti aktiivisesti saamelaisyhdistysten syntymiseen myös Norjassa, jossa perustettiin viisi saamelaisyhdistystä vuosina 1906–08, nekin olivat Ruotsin mallin mukaisesti eteläsaamen alueilla.

Etsi kartasta Elsa Laulan syntymäpaikka Tärnaby. Mitä saamen kieliä Ruotsin saamelaiset puhuvat?
Missä on Trondheim? Mitä saamen kieliä Norjan saamelaiset puhuvat?
Etsi netistä tai kirjoista Elsa Laulan kuvan. Millaiset vaatteet hänellä on yllään? Mitä hän kuvassa mahtaa miettiä?
Mikä on saamelaisten kansallislaulu? Entä millainen on saamen lippu? Millaiset värit lipussa on?

Kaukaa alta seitsentähden
Lapin kulma kuumottavi
aava Turjan tunturisto
järvi järven tuolla puolen,
valtahiset harjat, huiput
kohoo kohti ilman kantta,
joet joikaa, korvet kaikaa,
niemet pystyt, rautarinnat,
työntyy tyrskymerta päin.

2.3. Suomen Saamelaiskäräjien perustamispäivä

Suomen Saamelaiskäräjät (Sämitigge/Sámediggi/Sää´mte´ğğ) perustettiin omalla laillaan vuonna 1995. Sen virallisia avajaisia vietettiin 2.3.1996. Ennen Saamelaiskäräjiä vuosina 1973 – 1995 toimi Saamelaisparlamentti, joka oli perustettu siitä annetulla valtioneuvoston asetuksella.
Saamelaiskäräjien tärkein tehtävä on toteuttaa perustuslaissa sille säädetyt tehtävät eli toteuttaa saamelainen kulttuuri-itsehallinto sekä turvata saamelaisten alkuperäiskansakulttuurin säilyminen ja kehittyminen. Saamelainen kulttuuri-itsehallinto koskee saamelaisten kotiseutualuetta, josta on säädetty saamelaiskäräjälain neljännessä pykälässä. Alueeseen kuuluvat Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kuntien alueet sekä Lapin paliskunnan alue Sodankylän kunnassa eli käytännössä Vuotso.
Saamelaiskäräjien tehtävänä on saamelaiskäräjälain mukaan edustaa saamelaisia heitä koskevissa asioissa. Saamelaiskäräjät voi antaa esityksiä, aloitteita ja lausuntoja viranomaisille.
Saamelaiskäräjälain mukaan viranomaisten tulee neuvotella saamelaiskäräjien kanssa kaikista laajalti vaikuttavista ja merkittävistä toimenpiteistä, jotka voivat heti ja erityisellä tavalla vaikuttaa saamelaisten asemaan alkuperäiskansana. Neuvotteluvelvollisuus koskee mm. saamelaisia koskevan lainsäädännön edistämiseen, saamen kieleen ja opetukseen koskeviin asioihin sekä maankäyttöön ja kaivoslain mukaisten lupien myöntämiseen saamelaisten kotiseutualueella. Saamelaiskäräjien 21 jäsentä ja neljä varajäsentä valitaan saamelaisten keskuudesta joka neljäs vuosi pidettävillä vaaleilla. Jokaisesta saamelaisten kotiseutualueen kunnasta on valittava vähintään kolme edustajaa saamelaiskäräjiin.

Etsi kartasta ne kunnat, jotka kuuluvat Saamelaisten kotiseutualueeseen. Missä kunnassa sinä asut? (Jos et asu Saamelaisten kotiseutualueella, niin missä kunnassa sinun vanhimpasi/esivanhempasi ovat syntyneet?)
Mitä saamen kieliä Suomessa puhutaan? Mitä kieliä Saamelaiskäräjien kokouksissa käytetään?
Kuka on Saamelaiskäräjien nykyinen puheenjohtaja? Etsi hänen kuvansa. Mitä haluaisit kysyä Saamelaiskäräjien puheenjohtajalta?
Saamelaiskäräjät toimii Saamelaiskulttuurikeskus Sajoksessa Inarissa. Oletko koskaan käynyt Sajoksessa?

Maaliskuun 22.–28 päivien välissä: Marianpäivä

Saamelaisten perinteinen juhlapäivä. Marianpäivän ajankohta kalenterissa vaihtelee ja päivää voi juhlia itse kunkin maan Marianpäivän mukaan. Suomessa päivää vietetään aikaisintaan maaliskuun 22. päivänä já viimeistään 28.3. Marian ilmestymispäivä on kristillinen juhlapäivä jota saamelaiset juhlivat sen vuoksi, että silloin arkkienkeli Gabriel ilmestyi neitsyt Marialle ilmoittamaan Jeesuksen syntymästä. Entisaikaan saamelaiset kerääntyivät Marianpäivänä markkinoille kastamaan lapsia, mennäkseen naimisiin ja haudatakseen vainajiaan. Markkinoille saapuivat myös kauppiaat. Enontekiön Hetassa ovat ihmiset kokoontuneet viettämään Marianpäivää jo 1500-luvulla.

Ota selvää Marianpäivän perinteistä omalla asuinalueellasi (kysy esim. vanhemmiltasi tai esivanhemmiltasi): Miten sinun kotiseutualueesi saamelaiset ovat viettäneet Marianpäivää?
Oletko koskaan ollut Marianpäivän markkinoilla?
Oletko koskaan ollut Marianpäivänä kirkossa jumalanpalveluksessa?
Millaisia Marianpäivän markkinoita sinä pitäisit?

Kesäkuussa: Juhannus & Suomen lipun päivä

Yleinen ja keskieurooppalainen keskikesän juhla, jota voi liputtaa itse kunkin maan juhannuksen mukaan. Juhannusta on kutsuttu entisaikaan myös kiisanjuhlaksi ja Ukon juhlaksi. Suomalainen nimitys mittumaari tulee ruotsin kielen sanasta midsommar, keskikesä. Sana juhannus taas tulee Johannes Kastajan nimestä. Juhannuksen aikaan ihmiset ovat tehneet taikojaan, joilla he ovat halunneet varmistaa esim. hyvän sato-onnen ja naimaonnen. Nykyään juhannuksen perinteisiin kuuluvat sauna, lipun nosto, juhannuskoivut ja juhannustuli. Suomen ruotsinkielisillä alueilla ihmiset koristavat juhannussalkonsa kukilla ja köynnöksillä. Inarinsaamelaisilla on vuodesta 1940 lähtien ollut tapana pitää juhannuksena jumalanpalvelus Pielpajärven vanhassa erämaakirkossa. Juhannus on myös Suomen lipun päivä. Suomen lippu otettiin käyttöön vuonna 1918. Sen ovat suunnitelleet Eero Snellman ja Bruono Tuukkanen. He suunnittelivat Suomen lipusta valkoisen sinisellä ristillä.

Suomessa on kuusi virallista liputuspäivää, jolloin valtion toimistoissa ja laitoksissa on velvollisuus liputtaa:

helmikuun 28. päivä	Kalevalan päivä
toukokuun 1. päivä	Vapunpäivä
toukokuun 2. sunnuntai	Äitienpäivä
kesäkuun 4. päivä	Puolustusvoimien lippujuhlapäivä
kesäkuussa	juhannus ja Suomen lipun päivä
joulukuun 6. päivä	Suomen itsenäisyyspäivä

Etsi lisätietoa Johannes Kastajasta. Kuka hän oli? Etsi hänen kuvansa netistä tai kirjoista.
Etsi kuvan juhannussalosta. Millainen se on? Oletko koskaan ennen nähnyt sellaista?
Miten perheelläsi on tapana viettää juhannusta?
Etsi kalenterista minä muina päivinä Suomessa liputetaan virallisten liputuspäivien lisäksi

9.8. YK:n kansainvälinen alkuperäiskansojen päivä

Yhdistyneet kansakunnat on itsenäisten valtioiden vapaaehtoinen turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö. Yhdistyneet kansakunnat on nimennyt elokuun 9. päivän kansainväliseksi alkuperäiskansojen päiväksi. Alkuperäiskansoja ovat ne joiden esivanhemmat ovat asuneet tietyillä alueilla ennen valtakunnanrajoja. Valtakunnanrajojen syntymisen jälkeenkin he ovat säilyttäneet perinteiset elintapansa. Saamelaiset ovat Euroopan ainoa alkuperäiskansa. Tämän päivän tarkoituksena on muistuttaa, että on tärkeää parantaa näiden kansojen mahdollisuuksia harjoittaa perinteitään ja elinkeinojaan myös tulevaisuudessa.

Katso karttaa saamenkielistä. Missä valtioissa saamelaiset asuvat? Millaisia kieliä he puhuvat?
Millaisia perinteitä saamelaisilla on? Mitkä ovat saamelaisten perinteiset elinkeinot?

Kartta: Oktavuohta-lehti (http://www.samediggi.fi/images/stories/videosivusto/kartat/kartta_saamenkielet_iso.jpg)

15.8. Saamen lipun hyväksymispäivä

Saamen lippu hyväksyttiin 13. Saamelaiskonferenssissa 15.8.1986 Ruotsin Åressa. Suomen, Ruotsin, Norjan ja Venäjän saamelaisten yhteistyöjärjestö Saamelaisneuvosto (Saamelaisneuvoston/Saamelaisneuvosto/ Samerådet/ Saami council) päätti laittaa liikkeelle lipun suunnittelukilpailun 1980-luvulla. Voittaneen lipun suunnitteli Norjan saamelainen Astrid Båhl. Hänen suunnittelemassa lipussa välkkyvät kirkkaan punainen, sininen, keltainen ja vihreä. Samoja värejä on perinteisesti käytetty saamelaisten kansan- ja kansallispuvussa, lapintakissa. Saamen lipun punainen rengas kuvaa aurinkoa ja sininen rengas kuuta. Lipun kuva-aihe tulee noitarummusta ja Ruotsin saamelaisen Anders Fjellnerin (1795–1876) runosta Biejjie-baernie eli Auringonlapset. Fjellner kuvailee runossaa saamelaisia auringon tytöiksi ja pojiksi. Saamelaisilla lää nykyään 11 liputuspäivää, jotka hyväksyttiin yhteisessä saamelaiskonferenssissa. Suomen sisäasiainministeriö kehottaa saamen liputuspäivinä myös yleistä liputusta. Liputuksessa tulee noudattaa itse kunkin valtion lakeja. Yksityisellä henkilöllä, yhteisöllä ja yrityksellä on juhlamielen, kunnioittamisen tai surun ilmaisemiseen lupa liputtaa Saamen lipulla muinakin päivinä kuin virallisina liputuspäivinä.

Etsi kalenterista saamen lipun liputuspäivät. Kuinka monta löysit?
Etsi kuvan Anders Fjellneristä. Anders Fjellner on syntynyt Härjedalenissa. Etsi kartasta, missä se on.
Auringonlapset on kirjoitettu eteläsaamen kielellä. Ymmärrätkö mitä nämä eteläsaamen kielen sanat tarkoittavat: ietnie, naestiem, biejjien?[1] (ae = á)
Osaatko piirtää Saamen lipun?

[1] äiti, tähti, aurinko

18.8. Saamelaisneuvoston “Sámiráđđi” perustamispäivä

Saamelaisneuvosto perustettiin virallisesti 2. pohjoismaisessa saamelaiskonferenssissa 18.8.1956 Norjan Kaarasjoella. Saamelaisneuvosto on saamelaisten yhteinen kulttuuripoliittinen ja poliittinen järjestö, joka toimii Norjan, Ruotsin, Venäjän ja Suomen saamelaisten organisaatioiden yhteistyöelimenä. Saamelaisneuvoston päätavoitteena on edistää saamelaisten oikeuksia ja asioita jotka koskevat saamelaisia niissä neljässä maassa joissa saamelaisia on. Saamelaisneuvoston tavoitteena on valvoa saamelaisten etuja kansana, vahvistaa saamelaisten yhteenkuuluvuutta valtakunnanrajojen ylitse ja työskennellä niin, että saamelaiset myös tulevaisuudessa hyväksytään yhdeksi kansaksi. Saamelaisneuvosto osallistuu kansainvälisiin prosesseihin, jotka koskevat alkuperäiskansoja, ihmisoikeutta, sekä arktisia ja ympäristöasioita. Saamelaisneuvoston täyskokous kokoontuu noin kahdesti vuodessa käsittelemään saamelaisten ja muiden alkuperäiskansojen oikeudellista ja kulttuurillista tilaa.

Luonto on saamelaisille tärkeä – miten sinä suojelisit luontoa?
Tutki listaa Saamelaisneuvoston jäsenyhdistyksistä – kuinka monta jäsenyhdistystä siinä on?

- **Kuolan Saamen Yhdistys (GSS)**
  Saami Association of Kola Peninsula
- **Muurmanskin alueen Saamenyhdistys (OOSMO)**
  Saami Association of Murmansk Region
- **Norjan porosaamelaisten valtiollinen yhdistys (NBR-NRL)**
  Saami Reindeer Herders’ Association of Norway
- **Norjan Saamelaisten valtiollinen yhdistys** (**NSR)**
  Norwegian Saami Association
- **Valtiollinen yhdistys Sámi Ätnam (RSÄ)**
  The National Association of Samiland
- **Saamelaisten Kansanliitto** (**SÁL/SFF)**
  (People’s federation of the Saami)
- **Saamelaisten Valtioyhdistys** (**SR)**
  Saami Association of Sweden
- **Poronomistajien yhteys (BEO/RÄF)**
  Renägarförbundet
- **Suomen Saamelaisten Keskusjärjestö (SSG)**
  Saami Association of Finland

Lähde: Saamelaisneuvosto (http://www.saamicouncil.net/?deptid=1142)

26.8. Ruotsin Saamelaiskäräjien perustamispäivä

Ruotsin Saamelaiskäräjät (Sámediggi/Sametinget) perustettiin omalla laillaan vuonna 1992. Sen virallisia avajaisia pidettiin 26.8.1993. Sen keskushallinto toimii Kiirunassa. Ruotsin saamelaiskäräjät käyttää asiakielenään pohjoissaamea, luulajansaamea ja eteläsaamea.

Etsi kartasta, missä Kiiruna on
Ruotsin Saamelaiskäräjien yhtenä asiakielenä on luulajansaame. Ymmärrätkö mitä seuraavat luulajansaamen sanat tarkoittavat: mån, lådde, tjalmme, njuovtjav? [2]

9.10. Norjan Saamelaiskäräjien perustamispäivä

Norjan Saamelaiskäräjät (Sámediggi/Sametinget) perustettiin omalla laillaan vuonna 1987. Sen virgálâš avajaisia pidettiin 9.10.1989. Sen keskushallinto toimii Kaarasjoella. Norjan saamelaiskäräjät käyttää asiakielenään pohjoissaamea, luulajansaamea ja eteläsaamea.

Etsi kartasta, missä on Kaarasjoki. Oletko koskaan käynyt siellä?
Norjan Saamelaiskäräjien yhtenä asiakielenä on pohjoissaame. Ymmärrätkö näitä pohjoissaamen sanoja: giehta, ruoktu, násti, bussá?[3]

[2] minä, lintu, silmä, kieli (elin)

[3] käsi, koti, tähti, kissa

9.11. Saamelaisparlamentin (Sámi Parlamenta) perustamispäivä

Suomessa annettiin asetus Saamelaisparlamentista 9.11.1973. Saamelaisparlamentti toimi vuoteen 1996, jonka jälkeen aloitti toimintansa uusi elin, Saamelaiskäräjät. Saamelaisparlamentti perustettiin saamelaisten omaksi elimeksi, joka kertoisi Suomen viranomaisille, mitä saamelaiset haluavat ja miten saamelaiset näkevät heitä koskevat asiansa kuten lakeja ja päätöksiä. Saamelaisparlamentti vaikutti siihen, että ensimmäinen saamen kielilaki tuli voimaan vuonna 1992 – laki mahdollisti sen, että kaikki viralliset asiakirjat oli käännettävä suomen kielen lisäksi myös saamen kielille. Myös saamelaisalueen nimikyltteihin ilmestyivät paikannimet suomen kielen lisäksi myös saameksi.

Suomessa on kolme saamen kieltä, yksi niistä on koltansaame, jota puhutaan myös Venäjällä. Ymmärrätkö, mitä nämä koltansaamen sanat tarkoittavat: olma, kue´ll, piânnai, dom[4]
Osaatko kirjoittaa näitä saamen kielen kirjaimia: Á, Â, Č, Đ, Ŋ, Ž

[4] mies, kala, koira, koti

15.11. Ensimmäisen saamelaisen kansanedustajan Isak Saban (Sápp Issát) syntymäpäivä

Isak Saba syntyi 15.11.1875 Nessebyssä (Uuniemi) Varangissa. Hän oli Norjan Suurkäräjien jäsenenä kaksi kautta (1906–1912). Hän oli opettaja ja kirjoitti Saamen suvun laulu -runon, joka valittiin saamelaisten kansallislauluksi 13. Saamelaiskonferenssissa Åressa elokuussa 1986. Isak Mikal (Mikkel) syntyi Per Sabbasen ja Britha Aikion seitsenlapsisen perheen toiseksi nuorimmaiseksi. Hänen isänsä oli kauppias, karjatilallinen ja kalastaja, jonka vuoksi perheellä oli varaa asua mukavammin, kuin monilla muilla perheillä. Sittemmin Saban syntymäkoti on korjattu ja siitä on tehty osa Varangin Saamelaismuseon (Várjjat Sámi Musea) näyttelyä.

Saba oli tunnettu erityisesti saamelaisten kansallislaulun sanoittajana, mutta hän oli myös saamen opettaja ja poliitikko. Ensimmäisenä saamen kansanedustajana Norjan Suurkäräjillä vuosina 1907–1912 hän edusti Ruijan työväenpuoluetta. Saba tuli valituksi suurkäräjille, kun hän onnistui edistämään saamelaisten oikeuksia koskevan ohjelman, jossa painotettiin mm. saamenkielisten jumalanpalvelusten ja raamattujen tärkeyttä ja jossa vaadittiin yhtenäisiä maanosto-oikeuksia. Saban vaikuttaessa Norjassa, oli siellä vielä voimassa virallinen norjalaistamispolitiikan aika, jonka pyrkimyksenä oli saamen kielen ja kulttuurin hävittäminen.

Saba kuoli alkukesänä vuonna 1921 vain 46-vuotiaana. Saamelainen sanomalehti Nuorttanáste julkaisi kohta Saban kuoleman jälkeen muistokirjoituksen, jonka mukaan saamelaiset olivat menettäneet tärkeän edustajansa, joka jätti jälkeensä sukupolvien ajaksi elävän perinteen.

Etsi netistä tai kirjoista Isak Saban kuvan. Tutki sitä, mitä näet?
Opettele Saamen Suvun laulun ensimmäisen säkeistön

Kaukaa alta seitsentähden
Lapin kulma kuumottavi
aava Turjan tunturisto
järvi järven tuolla puolen,
valtahiset harjat, huiput
kohoo kohti ilman kantta,
joet joikaa, korvet kaikaa,
niemet pystyt, rautarinnat,
työntyy tyrskymerta päin.

Lähteet:

http://www.samediggi.fi/index.php?option=com_content&task=view&id=199&Itemid=239

http://www15.uta.fi/yky/arkisto/suomi80/art4.htm

http://www.marianpaivat.fi/fi/marianpaeivien-historiaa